

جدول ۱: خلاصه‌ای از پژوهش‌های انجام شده درباره تحول معماری خانه‌های تاریخی و فرهنگ زیست خانه

مطالعات در زمینه تحول خانه و معماری خانه	عنوان تحقیق	نویسندگان	توضیحات
	گونه‌شناسی کالبدی خانه‌های تاریخی ارومیه در دوره قاجار	بلالی اسکویی و دهقان، ۱۴۰۰	هدف اصلی پژوهش گونه‌بندی خانه‌ها و تحلیل آن‌ها بر اساس ویژگی‌های کالبدی است.
	سیر تحول اندام‌های اصلی خانه‌های تبریز از دوره قاجار تا پهلوی دوم	حق جو و همکاران، ۱۳۹۸	ساختار فضایی، عناصر اصلی خانه‌ها، نما و تحولات آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.
	گونه‌شناسی کالبدی فضاهای اصلی خانه‌های چند طرف ساخت شهر اصفهان در گستره شکل تهران	رهروی پوده و همکاران، ۱۳۹۷	با دسته‌بندی و گونه‌شناسی فضاهای طراحی شده در خانه‌های تاریخی، به تحلیل ویژگی‌های کالبدی مشترک و متفاوت می‌پردازند.
	بررسی تأثیرپذیری مفهوم خانه از تحولات کالبدی آن در دوران معاصر در شهر تهران	آقالطیفی و حجت، ۱۳۹۶	هدف پژوهش بررسی ارتباط بین مفهوم خانه و تحولات کالبدی آن در دوران معاصر است.
	الگوی نوین از دستور زبان شکل در معماری خانه امروز، نمونه موردی: خانه‌های مجموعه‌ای قاجاری شهرهای تبریز و تهران	حسینی و نوروزی و برازجانی، ۱۳۹۷	نویسندگان با بررسی ویژگی‌های کالبدی و معنایی خانه‌های دوره قاجار شهرهای تبریز و تهران، در تلاش برای دستیابی به الگوی قابل‌استفاده در خانه‌های امروزی بوده‌اند.
	تاریخ و معماری خانه‌های تبریز قدیم	اسمعیلی و عمرانی، ۱۳۹۳	هدف اصلی مطالعه، شناخت، مستندنگاری، بررسی و تحلیل فرمی و مفهومی، عملکردی خانه‌های تاریخی تبریز در بافت قدیمی شهر است.
	تحلیل تحولات کالبدی خانه‌های گرگان در دوران قاجار	قلیچ‌خانی و همکاران، ۱۳۹۲	چستی تحولات در فن ساختمان و کیفیات معماری در خانه‌های تاریخی مورد بررسی قرار گرفته است.
	بررسی نقش حیاط در سازمان‌دهی خانه‌های تاریخی: مطالعه موردی خانه‌های دوره قاجار تبریز	حامد بی‌تی، ۱۳۸۹	با بررسی عناصر اصلی خانه‌های ایرانی و مطالعه الگوی فضایی و ویژگی‌های خانه، به شناخت نقش حیاط در سازمان فضایی نمونه‌هایی از خانه‌های تبریز پرداخته شده است.
	خانه‌های قدیمی تبریز	کی‌نژاد و شیرازی، ۱۳۸۹	با توصیف و ارائه پلان و نما و مقاطعی از خانه‌های تاریخی تبریز، از تحلیل فضایی خانه‌ها عبور نموده است.
مطالعات در زمینه علل و عوامل تحول فرهنگ زیست در خانه	بررسی ارتباط عوامل مؤثر بر سبک زندگی و کالبد خانه معاصر در شهر مشهد	علی‌پور و همکاران، ۱۳۹۹	با کشف عوامل مؤثر بر سبک زندگی و ارتباط آن با تغییرات فضاهای خانگی به رابطه بین انسان و خانه توجه شده است.
	بررسی عوامل مؤثر بر تحول کالبدی خانه و فرهنگ زندگی در یک قرن اخیر ایران، موردپژوهی: تحولات الگوی خانه در شهر تاریخی لار	حق‌شناس حناچی، ۱۳۹۹	پس از معرفی و بررسی عوامل مؤثر بر تغییر و تحول در معماری مسکونی سنتی ایران، به گونه‌شناسی الگوی خانه‌های تاریخی شهر لار پرداخته شده است.
	خانه‌های تاریخی سنندج، خوانش کالبد از دریچه فرهنگ زیست	آقالطیفی، کلیاتی، ۱۳۹۷	نویسندگان در پی جستجوی مفهوم خانه در بسترهای فرهنگی متفاوت و خوانشی فراتر از کالبد خانه بوده‌اند.
	تحلیل فرهنگی خانه سلماسی تبریز بر اساس نظریه راپاپورت	فردانش و همکاران، ۱۳۹۲	با بررسی دو مفهوم فرهنگ و محیط مصنوع و پیوند میان آن‌ها، پیوند خانه‌ی سلماسی تبریز و بستر فرهنگی آن از دیدگاه راپاپورت مورد تحلیل قرار گرفته است.

جدول ۲- معرفی خانه‌های مورد بررسی بر اساس دوره ساخت

شماره	نام خانه	دوره ساخت	تصویر	شماره	نام خانه	دوره ساخت	تصویر
۱	خانه بهنام	اوایل قاجار		۲۱	خانه صحتی	اواخر قاجار	
۲	خانه رحیمی	اوایل قاجار		۲۲	خانه سرخه‌ای	اواخر قاجار	
۳	خانه سلماسی	اوایل قاجار		۲۳	خانه شربت اوغلی	اواخر قاجار	

	اواخر قاجار	خانه گنجه‌ای زاده	۲۴		اوایل قاجار	خانه حریری	۴
	اواخر قاجار	خانه کلانتری	۲۵		اواسط قاجار	خانه امیرنظام	۵
	اواخر قاجار	خانه مجتهدی‌ها	۲۶		اواسط قاجار	خانه قدکی	۶
	اواخر قاجار	خانه علی مسیو	۲۷		اواسط قاجار	خانه مشروطه	۷
	اواخر قاجار	خانه ثقة الاسلام	۲۸		اواسط قاجار	خانه علوی	۸
	اواخر قاجار	خانه امیر پرویز	۲۹		اواسط قاجار	خانه کلکته چی	۹
	اواخر قاجار	خانه صلح جو	۳۰		اواسط قاجار	خانه حیدرزاده	۱۰
	اواخر قاجار	خانه عهدی	۳۱		اواسط قاجار	خانه صدقیانی	۱۱
	پهلوی اول	خانه لاله‌ای	۳۲		اواسط قاجار	خانه نعمت زاده	۱۲
	پهلوی اول	خانه نیشابوری	۳۳		اواسط قاجار	خانه مشکیان	۱۳
	پهلوی اول	خانه گوهریون	۳۴		اواسط قاجار	خانه نقشینه	۱۴
	پهلوی اول	خانه اردوبادی	۳۵		اواسط قاجار	خانه سرکاراتی	۱۵
	پهلوی اول	خانه رستگار	۳۶		اواسط قاجار	خانه شربت زاده	۱۶
	پهلوی اول	خانه ساوجبلاغی	۳۷		اواسط قاجار	خانه نیکدل	۱۷
	پهلوی اول	خانه ناصح زاده	۳۸		اواخر قاجار	خانه بلورچیان	۱۸
	پهلوی اول	خانه اعتصامی	۳۹		اواخر قاجار	خانه ختایی	۱۹
	پهلوی اول	خانه شهید فاخر	۴۰		اواخر قاجار	خانه کمپانی	۲۰

جدول ۳ - چگونگی تاثیر عوامل موثر در جامعه بر معماری فضاهای خانه‌های تبریز از دوره قاجار تا پهلوی اول

مؤلفه‌های اصلی تغییر		دوران	بازتاب در جامعه	بازتاب در معماری داخلی خانه‌ها
اجتماعی - عوامل فرهنگی	آموزش نوین (شکل‌گیری مدارس نوین)	قاجار	سنت‌ستیزی (شکل‌گیری مدارس دخترانه)، شروع افزایش آگاهی مردم	کاهش مرز فضاهای زنانه، حذف کلاه‌ها
		پهلوی اول	افزایش حضور زن در جامعه، مشارکت اجتماعی زنان، شاغل شدن زنان	حذف فضاهای رابط (هشتی و دالان)
	دین‌زدایی (تضعیف نقش مذهب)	قاجار (اواخر قاجار)	کاهش محرمیت‌ها	کاهش فضاهای جداگانه مردانه و زنانه
		پهلوی اول	کشف حجاب اجباری، شکسته‌شدن مرزهای زنانه و مردانه	از بین رفتن فضاهای واسطه
	افزایش جمعیت	قاجار	تغییر ترجیحات اقتصادی و اجتماعی به سبب مهاجرت از روستا به شهر	-
		پهلوی اول	توسعه معابر شهری، افزایش قیمت زمین و ارزش اقتصادی	کاهش ابعاد خانه‌ها، کاهش ابعاد حیاط و فضاهای باز و نیمه‌باز، حذف یا تبدیل ایوان سرتاسری به ایوان منفرد
اقتصادی - عوامل سیاسی	نظام اداری نوین (ایجاد مشاغل و ظهور طبقه جدید)	قاجار	-	-
		پهلوی اول	گرایش جوانان به استقلال، تغییر خانواده‌های گسترده به خانواده هسته‌ای، جدایی نسل‌ها، ارجحیت زندگی فردی به جمعی، افت طبقات سنتی	کاهش ابعاد خانه‌ها، کاهش تعداد فضاها، تفکیک عرصه و توده، به‌کارگیری عناصری مانند تراس و بالکن
	تغییر مفهوم امنیت اجتماعی	قاجار	اصلاح در نظام ارتش، شکل‌گیری ژاندارمری و مؤسسات مدنی (پلیس و نظمیه)	کم‌اهمیت شدن مسئله اشراف به خانه
		پهلوی اول	افزایش قدرت نظامی، سرکوب شورش‌ها	کاهش ارتفاع دیوارهای حیاط، گشودگی بازشوها رو به معبر و کوچه، ورود مستقیم به خانه (حذف هشتی و دالان)
	مصرف‌گرایی، تکنولوژی و تغییر در مبلمان و لوازم مصرفی	قاجار (اواخر قاجار)	خلق فضا و کاربری‌های جدید، ورود کالاهای خارجی	شروع تخصصی‌شدن فضاها، ورود مبلمان و فضاهای داخلی
		پهلوی اول	توجه به کثرت‌گرایی و تقلیدگرایی و اشیای لوکس، گسترش فرهنگ مصرف	اهمیت یافتن اشیای صنعتی بجای فضاهای سنتی، تغییر در تعریف فضاها در سازماندهی خانه‌ها، حذف فضاهای مانند حوض‌خانه‌ها، سرداب‌ها و ایوان
	شان و منزلت اقتصادی و اجتماعی افراد	قاجار (اواخر قاجار)	تغییر مناسبات اجتماعی	تأثیر کالبدی در ورودی‌ها، فضای مهمان و بخش بیرونی
		پهلوی اول	کسب اندیشه‌ها و عناصر جدید	الگوهای متمایز جهت تأکید بر هویت و جایگاه اجتماعی
	گسترش ارتباطات با کشورهای غربی	قاجار	شروع اعزام دانشجویان به خارج از کشور، حضور معلمان اروپایی در دارالفنون، شروع تغییر گفتمان‌های جنسیتی، گرایش به تک‌همسری	ایجاد سرسرا، حذف‌شدن اندرونی متعدد، ایجاد سنتوری در نما
		پهلوی اول	منسوخ شدن چندهمسری، بالا رفتن ارزش وجودی زن	پنجره و بالکن رو به خیابان
عوامل شهرسازی و معماری	نوسازی شهری (خیابان‌کشی و ورود اتومبیل)	قاجار	تسطیح و سنگفرش کردن معابر، مطرح شدن خیابان به عنوان یک فضای شهری	حذف سکوهای ورودی
		پهلوی اول	ایجاد و توسعه فضاهای شهری و افزایش تعاملات مردم با یکدیگر، اولویت حرکت خودرو و شروع سوداگری مسکن	کاهش مساحت خانه‌ها، ورودی اختصاصی اتومبیل
	بهبود وضع بهداشت	قاجار	شروع لوله‌کشی آب در شهر	کم‌کم نزدیک‌شدن مطبخ به فضاهای زندگی
		پهلوی اول	تغییر مفاهیم پاکیزگی، اهمیت بهداشت فردی و جمعی	حذف‌شدن آبنبارها و ساخت حمام‌ها
	ایجاد کاربری‌های جدید	قاجار	شروع تغییر سلیقه و سبک زندگی مردم	ورود مبلمان به فضاهای داخلی
		پهلوی اول	بورکراتیک‌شدن امور زندگی	تغییر ماهیت چندعملکردی خانه (محلی برای کار، جشن، خواب و زندگی و...) به تک عملکردی (محلی برای خواب)